

Vlaams
Parlement

stuk **925** (2010-2011) – Nr. 4
ingediend op 10 maart 2011 (2010-2011)

Hoorzitting

over omroepen en samenleving,
ter voorbereiding van de nieuwe beheersovereenkomst
tussen de VRT en de Vlaamse Gemeenschap

Verslag

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door de heer Johan Verstreken

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Philippe De Coene.

Vaste leden:

de heren Carl Decaluwe, Paul Delva, Johan Verstreken, Veli Yüksel;
de heren Erik Arckens, Johan Deckmyn, Wim Wienen;
de heren Jean-Jacques De Gucht, Herman Schueremans;
de heren Philippe De Coene, Chokri Mahassine;
de heer Lieven Dehandschutter, mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck;
de heer Jurgen Verstrepen;
de heer Bart Caron.

Plaatsvervangers:

de heer Ludwig Caluwé, de dames Martine Fournier, Vera Jans, Tinne Rombouts;
de heer Chris Janssens, mevrouw Katleen Martens, de heer Wim Van Dijck;
de heren Peter Gysbrechts, Bart Tommelein;
mevrouw Yamila Idrissi, de heer Patrick Janssens;
de heren Wilfried Vandaele, Kris Van Dijck;
mevrouw Ulla Werbrouck;
de heer Luckas Van Der Taelen.

Stukken in het dossier:

925 (2010-2011) – Nr. 1 tot 3: Verslagen over hoorzitting

835 (2010-2011) – Nr. 1: Conceptnota voor nieuwere regelgeving

849 (2010-2011) – Nr. 1: Nota van de Vlaamse Regering

INHOUD

I.	Uiteenzetting van de heer Daniël Biltereyst, gewoon hoogleraar Universiteit Gent.....	4
1.	Inleidende uiteenzetting	4
2.	Vragen en opmerkingen van de leden	6
3.	Repliek van de spreker	8
II.	Uiteenzetting van de heer Geert Buelens, hoogleraar Universiteit Utrecht ..	9
1.	Inleidende uiteenzetting.....	9
1.1.	Beknopte analyse van de huidige situatie	9
1.2.	De context waarbinnen de omroep nu en in de nabije toekomst moet werken	9
1.3.	Suggesties voor de nieuwe beheersovereenkomst.....	11
2.	Vragen van de leden en antwoorden van de heer Geert Buelens.....	12
III.	Uiteenzetting van mevrouw Katleen De Ridder	15
1.	Inleidende uiteenzetting.....	15
1.1.	Het diversiteitsbeleid bij de VRT in de loop der jaren	16
1.2.	Suggesties voor de nieuwe beheersovereenkomst.....	17
2.	Vragen van de leden.....	19
3.	Antwoorden van mevrouw Katleen De Ridder.....	19
	Gebruikte afkortingen	21

Ter voorbereiding van de nieuwe beheersovereenkomst tussen de VRT en de Vlaamse Gemeenschap, organiseerde de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media op 18 februari 2011 een hoorzitting over omroepen en samenleving.

I. UITEENZETTING VAN DE HEER DANIEL BILTEREYST, GEWOON HOOG- LERAAR UNIVERSITEIT GENT

1. Inleidende uiteenzetting

De heer *Daniël Biltereyst* kan het voor het overgrote deel eens zijn met de bedenkingen die naar voren worden gebracht in de visienota van Vlaams minister Lieten over de VRT (*Parl. St.* VI. Parl. 2010-11, nr. 849/1). Dat geldt ook voor de analyse en de opsomming van knelpunten en aanbevelingen in de conceptnota voor nieuwe regelgeving over een effectieve nieuwe beheersovereenkomst tussen de Vlaamse overheid en de VRT, van de heren Carl Decaluwe, Paul Delva, Johan Verstreken en Veli Yüksel (*Parl. St.* VI. Parl. 2010-11, nr. 835/1). In die conceptnota wordt naar het oordeel van de spreker een correcte analyse gemaakt van de knelpunten, maar in de aanhef wordt wat te veel uitgegaan van een doemscenario over de trends die op ons afkomen. Zo wordt onder meer gesteld dat de veranderingen ten gevolge van globalisering, digitalisering en uitbreiding van het media- en communicatieaanbod, tot een erosie van de publieke sfeer zouden kunnen leiden. De heer Biltereyst onderschrijft dit doemscenario niet ten volle, zeker wanneer wordt gesteld dat “het open debat ten dode is opgeschreven” als gevolg van deze ontwikkelingen. Ten dele is dit een discussie tussen believers en non-believers of optimisten en pessimisten, maar zo dadelijk wordt er toch nog even op ingegaan, wanneer het gaat over het belang van een sterke publieke omroep wanneer het media- en communicatieaanbod groter en chaotischer lijkt dan ooit.

Het sterkste gevoel dat de spreker overviel bij de lectuur van de talrijke studies en rapporten, is er een van respect ten aanzien van de VRT. Hij verheelt niet dat hij een verdediger is van de publieke-omroepgedachte, een gedachte die weliswaar haar wortels heeft in de negentiende eeuw en vooral tot uiting kwam bij de BBC begin jaren 1920. Hij vindt dat we best trots mogen zijn op de VRT, die dankzij overheidsmonitoring en de regelmatige bijstellingen via de beheersovereenkomsten nog wel heel wat sporen draagt van die ‘public service’-idee. Uit alle rapporten – het VRM-evaluatierapport, de UA-publieksbevraging uit 2010, de UA-studie van 2010 over de bedrijfseconomische impact van de omroep en de verschillende studies vanuit de VUB – komt duidelijk naar voren dat de Vlaamse publieke omroep het goed doet. De Vlaamse Gemeenschap kan als hoofdaandeelhouder van de VRT dan ook alleen maar opgetogen zijn, want de meeste performantiemaatstaven van de beheersovereenkomst werden immers met glans gehaald. Zie in dit verband het VRM-rapport. Ook de publieksbevraging van de UA wees op een grote tevredenheid van het publiek ten aanzien van de VRT, waarbij onder meer het Vlaamse karakter en de universaliteit van de omroep werden ondersteund.

Men kan zich hierbij natuurlijk de vraag stellen in welke mate het beleid ten aanzien van een publieke omroep volledig rekening moet houden met dit soort van publieksstudies. Omroepbeleid komt in wezen immers neer op een politieke visie op de samenleving en daarbij moet niet uitsluitend worden uitgegaan van de behoeften van de consumenten. Ook uit andere, ook internationaal vergelijkende, studies blijkt hoe dan ook dat de VRT haar complexe taak met brio doorstaat en uitvoert. Dat gebeurt bovendien, zo blijkt, met een zeer hoog marktaandeel, zeker voor de radio. Zo blijkt uit een EBU-studie dat de VRT een van de weinige publieke omroepen is die er het afgelopen decennium in geslaagd is zijn positie op het vlak van de televisie nog te versterken.

Sommige partijen, en zeker concurrerende commerciële zenders en mediagroepen, zullen deze resultaten mogelijk met afschuw aanzien, maar de beheersovereenkomsten hebben duidelijk als een rode lap op de publieke omroep gewerkt. Mogelijk heeft de openbare omroep zich zelfs wat te veel ingespannen om de door de beheersovereenkomsten opgelegde performantiemaatregelen, zeg maar kijk- en luistercijfers, te bereiken.

De VRT heeft niet alleen een hoog marktaandeel, zij volbrengt bovendien haar taak, zo blijkt uit vergelijkend Europees onderzoek over de financiering van de publieke omroepen, op een relatief goedkope manier.

En dan is er natuurlijk het aanbod van de Vlaamse publieke omroep dat divers is, verschillende doelgroepen wil bereiken en dat ook doet. De VRT is een cruciaal baken voor informatie en duiding, en vervult ook een leidinggevende taak op het terrein van cultuurspreiding. De adviezen van de SARC bevatten weliswaar kritische kanttekeningen, maar toch is de algemene teneur daarin de erkenning van de noodzaak van de VRT als sterke omroep. Zeker in de bikkelharde, sterk competitieve en maatschappelijk belangrijke context van de media moet dat toch worden onderstreept. De VRT vervult in Vlaanderen een rol als baken in het publieke debat en inzake informatie, als hefboom voor kwaliteit en als zweep voor de commerciële concurrenten. Zo blijkt uit vergelijkend onderzoek dat er nog steeds verschillen bestaan tussen hoe de VRT en de commerciële omroepen berichten over het politieke bedrijf. Uit een studie over de politieke berichtgeving van de VRT en vtm in 2009 en 2010 ‘Tabloidisering van het politieke nieuws op televisie’, blijkt bijvoorbeeld dat de VRT in het dagelijkse nieuws minder focust op schandalen, conflict en entertainment-elementen dan vtm. De openbare omroep heeft dan weer meer aandacht voor beleidsaspecten, vaak met minder emo-gehalte of reality-tv-elementen. Ook wat de buitenlandberichtgeving betreft, valt op dat beide omroepen, althans in het hoofdnieuws, een sterke focus blijven leggen op het binnenland. Vtm focust echter sterker op binnenlands nieuws en zal bij buitenlandse nieuwsitems toch iets meer ‘domesticeren’ of zoeken naar een uitdrukkelijk Vlaams aanknopingspunt.

De heer Biltreyst wenst duidelijk te stellen dat hij oren heeft naar de vele kritieken, ook in de conceptnota van CD&V. Ook hijzelf heeft in het verleden heel wat kritiek geuit op de VRT en hij blijft dat ook doen. Zo is er, ondanks enkele recente inspanningen, nog steeds een verwaarlozing van echte onderzoeksjournalistiek. Er is ook nog altijd een stiefmoederlijke behandeling van buitenlands nieuws wat duiding betreft. Een ander pijnpunt blijft cultuur, ondanks de geleverde inspanningen, zoals ook wordt aangegeven door de SARC. De cultuursector merkt terecht op dat er behoefte is aan een verbreding en verdieping van cultuur, waarbij de VRT als grote Vlaamse cultuurinstelling nog sterker de rol van platform, bemiddelaar of verbindingsforum op zich kan nemen. De VRT zou ook een sterkere rol kunnen spelen in het filmdossier, ook buiten het recent opgerichte Mediafonds om. In dit opzicht is het overigens opvallend dat de VRT geen te goede faam heeft in de wereld van de documentaire, of dat de VRT de afgelopen jaren veelal weg bleef op de interessante internationale beurzen voor coproductie of aankoop.

De VRT zou haar positie als stimulerende bemiddelaar binnen de audiovisuele sector nog sterker kunnen spelen, ook voor dat soort content dat misschien in eerste instantie niet leidt tot erg geformatteerde en sterk publieksgerichte series. Ook moeten, nog steeds wat het aanbod zelf betreft, bedenkingen gemaakt worden bij de uitholling van Canvas als zender voor de meerwaardezoeker. Ook werden vroeger al kritische kanttekeningen geplaatst bij het aanbod van kinderprogramma's, met voornamelijk import en entertainment en een educatief opzet dat vaak ver te zoeken was. Ook met educatie en wetenschap is het intussen niet veel beter gesteld, tenzij deze categorieën opnieuw breed worden gedefinieerd – zoals dat gebeurt met cultuur – zodat ze wel goed uit de statistieken komen.

Deze programmatische en productionele opties hebben uiteraard te maken met de soms erg commerciële oriëntatie van de omroep, de zoektocht naar performantie, kijkcijfers en commerciële meerwaarde. Zoals al werd aangegeven, valt dat echter niet uit de lucht. De beheersovereenkomst legt daar immers veel nadruk op.

Uiteraard dient er ook een grotere en meer systematische transparantie te zijn, ook op het vlak van de financierings- en productiestrategie. De VRT zou ook een grotere rol kunnen spelen als het gaat om doelgroepen die misschien minder lucratief zijn, maar wel de vinger

leggen op groeiende maatschappelijke problemen of demografische veranderingen, zoals de etnischeminderhedenproblematiek, of de vergrijzing.

De nieuwe beheersovereenkomst zou het best rekening houden met dit soort kritieken, maar toch moet ervoor worden gezorgd dat het kind niet met het badwater wordt weggegooid. De programmamakers en -medewerkers van de VRT verrichten immers uniek en voor de Vlaamse Gemeenschap belangrijk werk. Met deze cruciale schakel in het broze weefsel dat de Vlaamse publieke sfeer is, moet dan ook voorzichtig worden omgesprongen. Dit betekent niet dat we alles op zijn beloop moeten laten, met het gevaar dat de omroep zelfvoldaan en vadsig wordt. Integendeel: regelmatige controle of monitoring is nodig, zeker in het licht van responsabilisering, het in toom houden van de latente commerciële gerichtheid, en het bewaken van een duidelijke missie – die wat de spreker betreft nog steeds kan teruggaan op de klassieke ‘public service’-ideeën. Die ideeën houden in dat de omroep staat voor degelijkheid, kwaliteit en onafhankelijkheid. De openbare omroep moet voorts als een centraal forum fungeren voor de verspreiding van correcte informatie, scherpe duiding en nieuwe ideeën, en moet daarbij boven de verschillende belangengroepen in de samenleving staan. De openbare omroep moet tevens bevolkt worden met mensen die zich daar ook naar gedragen en dus onafhankelijkheid hoog in het vaandel dragen en dit ook cultiveren.

Er is uiteraard zeer veel veranderd, en geen kind durft zich nog te wagen aan een definitie van kwaliteit. Maar vooral in onze samenleving waar de tegenstellingen, of noem het de diversiteit aan meningen en belangen, zeer groot zijn, is er echt behoefte aan een dergelijke omroep, een omroep die de toon zet. Een van de grote problemen van onze samenleving, waar sociologen op wijzen, is het gebrek aan vertrouwen. Precies vandaag, nu de ene vertrouwenwekkende maatschappelijke instelling na de andere van haar sokkel valt – denk maar aan de Kerk of de politieke wereld – zijn er instellingen nodig die vertrouwen wekken. Onderzoek op dit terrein geeft aan dat het verbreken van vertrouwen gemakkelijk is, maar dat de heropbouw ervan moeizaam en traag verloopt en een proces is dat van dag tot dag verloopt. En dat is precies wat media en zeker de publieke omroep dag aan dag doen: vertrouwen opbouwen, zekerheid bieden, een baken vormen. In die zin pleit de spreker ervoor om van de VRT een instelling te maken waar de burger via verschillende kanalen terecht kan voor een geloofwaardig en betrouwbaar kader aan informatie, ideeën, discussie en duiding.

De spreker betwijfelt dat, zoals in de conceptnota wat wordt gesuggereerd, in de huidige digitale omgeving geen enkel medium nog in staat is om diverse groepen te binden. Onderzoek rond jongeren en media wijst uit dat klassieke media zoals de televisie een belangrijke rol blijven spelen, en dat zelfs de activiteiten op het internet en op socialenetwerksites dikwijls verband houden met of verwijzen naar dit soort van klassieke media.

Die verbindende functie van de VRT moet worden gestimuleerd en resoluut ook uitgebreid in de richting van de digitale sfeer, want de vraag is natuurlijk wie daartoe wel in staat zou zijn, zeker in een commercieel kleine markt zoals de Vlaamse, met een bevolking van amper de helft van die in de Parijse regio. De heer Biltereyst pleit er dan ook voor om weliswaar rekening te houden met de ruimere commerciële context waarin de VRT werkt, maar toch vooral ook uit te gaan van een ideaalvisie op zo’n publieke omroep. En dat is een politieke keuze. Elk krimpscenario is uit den boze. Wel is er behoefte aan een beleid dat de VRT alert houdt, bijstuurt en aanspoort om beter te presteren, zeker wat haar kerntaken aangaat, en om op die terreinen desnoods de competenties te vergroten. Op die manier kan de VRT haar rol als centrale ontmoetingsplaats ten volle spelen en kan zij een baken van vertrouwen zijn.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer *Jurgen Verstrepen* vraagt of dit theoretische betoog voor de openbare omroep op dit ogenblik niet afwijkt van de praktijk. De jongste maanden heeft de VRT immers,

in tegenstelling tot de commerciële zenders, de journalistieke blunders opgestapeld en zo veel geloofwaardigheid verloren. Loopt de ‘public service’-opdracht niet wat fout en is het journalistieke baken niet wat zoek? Wat is de kerntaak van de openbare omroep dan?

De heer *Wim Wienen* merkt op dat het niet meer dan logisch is dat de VRT voor het nieuws beter scoort dan vtm. Informatie is immers een, zo niet de, kerntaak van de openbare omroep. In hoeverre heeft een dergelijke vergelijking dan zin, wetende dat informatie voor een commerciële omroep geen kerntaak is en dat het kostenplaatje voor informatieprogramma's vrij groot is, zeker voor de buitenlandberichtgeving?

Wat Canvas betreft, uitte de spreker bedenkingen bij het ontoereikende aanbod van kinderprogramma's. Wat is zijn mening over de plannen voor een derde kanaal met kinderprogramma's? Is dat niet veeleer de concurrentie aangaan met de commerciële kinderzenders, dan wel het vervullen van een openbare opdracht?

De latente commerciële gerichtheid van de VRT moet zeker in het oog worden gehouden, want pakweg de afgelopen vijf jaar is die geleidelijk aan geëvolueerd tot een vrij manifeste commerciële gerichtheid. Denk maar aan het incident rond de serie *Flikken*. Vindt de spreker dat een openbare omroep commerciële producten mag ontwikkelen?

De heer *Carl Decaluwe* blijft wat op zijn honger na deze toelichting. Er werd verwezen naar de visienota van de minister, maar weinig of niet naar de conceptnota van de CD&V-fractie, waar nochtans duidelijke standpunten worden ingenomen, onder meer over de informatieprogramma's. Er is behoefte aan meer kwaliteit, minder jacht op kijkcijfers en primeurs, meer onderzoeksjournalistiek en meer buitenlandberichtgeving. De openbare omroep moet het verschil maken met de commerciële zenders en moet vooral een voorbeeldfunctie hebben inzake het uitoefenen van journalistiek. Recent zijn er nogal wat voorbeelden geweest van hoe het absoluut niet moet, berichten worden blijkbaar vaak niet meer gecheckt. Hoe ziet de spreker de VRT in die context fungeren als een baken van kwaliteit? Programma's als 'Peeters en Pichal' en 'Basta', die bij het zogenoemde infotainment worden gerekend, leveren systematisch nieuwsitems op. De heisa rond de belspelletjes is illustratief in dit verband: journalistieke regels en normen werden systematisch genegeerd, maar het item domineerde wel alle nieuwsuitzendingen. De marge tussen informatie en infotainment is dus vaak zeer smal.

De samenleving is op een spectaculaire manier aan het veranderen en ook op het vlak van de media zijn er op korte tijd ingrijpende veranderingen. Ook de link naar het internet en de kracht van de distributeurs zijn zaken die onvermeld zijn gebleven. Wat is de visie van de spreker dienaangaande?

Wat de getoonde statistieken betreft, is het verrassend dat vtm het op het vlak van ontwikkelingssamenwerking blijkbaar beter doet dan de VRT, maar blijkbaar totaal geen aandacht heeft voor toerisme. Kan wat meer duiding worden gegeven bij de onderliggende definities?

Wat is de boodschap van de spreker voor de nieuwe beheersovereenkomst van de VRT? Welke prioriteiten moeten volgens hem daarin worden gelegd?

De heer *Johan Verstreken* vindt het opmerkelijk dat de spreker pleit voor meer buitenlandberichtgeving op alle zenders, terwijl men in Nederland blijkbaar van oordeel is dat het aandeel van de buitenlandberichtgeving bij de Vlaamse omroepen een stuk groter is dan bij de Nederlandse.

Statistieken zijn weliswaar altijd voor interpretatie vatbaar, maar klopt het wel dat vtm in 2009 en 2010 geen toeristisch programma had? Werden de toeristische items in andere programma's niet meegerekend? Wat wordt precies verstaan onder 'entertainment' in de tabel en waarom staan die percentages in vet? Gaat het daar alleen over de televisie en

niet over de radio? En hoe zou de spreker dat willen zien evolueren: ziet hij nog een taak voor de openbare omroep op het terrein van ontspanning, of is dat louter een zaak voor de commerciële omroepen? Wat wordt ten slotte met de categorie ‘schandaal’ bedoeld in dezelfde tabel?

De heer *Philippe De Coene* vraagt wat de spreker precies bedoelde met zijn waarschuwing voor zelfingenomenheid. Is dat de zelfvoldaanheid van de marktleider, van de programmamakers, of van beide categorieën?

Op een gegeven moment werd naar de BBC verwezen in verband met de notie ‘civil servant’. De indruk bestaat echter dat die notie bij de VRT almaar meer verdrongen wordt door het ‘vedettariaat’. Bij programma’s gaat het soms meer over de presentator dan over de inhoud. Die trend bestaat overigens ook bij andere media, zoals de dagbladen.

Als er wordt gepleit voor een baken in de samenleving, moet er dan tegelijk niet een zekere nuchterheid in de aanpak der dingen bewaard blijven? Het gaat immers vaak over ‘steekvlamjournalistiek’ waar na korte tijd heel weinig van overblijft. Van een openbare omroep zou toch iets meer sereniteit en verantwoordelijkheidszin mogen worden verwacht.

3. Replik van de spreker

De heer *Daniël Biltereyst* zegt dat diverse sprekers een vergelijking hebben gemaakt met de ideaalvisie dat journalistiek onafhankelijk, kritisch, afstandelijk, degelijk en kwaliteitsvol zou moeten zijn. Hij hoopt dat zijn betoog niet als een blind pleidooi voor de VRT in haar dagelijkse werking is overgekomen, want zo was het zeker niet bedoeld, integendeel zelfs. De vele punten van kritiek op de VRT zijn zeker terecht, maar dat mag geen reden zijn om de – voor sommigen misschien voorbijgestreefde – idee van een sterke openbare omroep met een ruimere opdracht dan louter radio en televisie op te geven. In de media is er onmiskenbaar te weinig kritiek op de dagelijkse programma’s en ook de openbare omroep opent zelf onvoldoende een forum om aan zelfkritiek te doen. Het was hoe dan ook niet de bedoeling om bepaalde journalistieke praktijken, die inderdaad niet door de beugel konden, door de vingers te zien.

Op de onafhankelijkheid van de journalisten bij de VRT zou heel strikt moeten worden toegezien. Ook daar komt de kritiek neer op een toetsing aan de ideaalvisie van de ‘civil servants’.

Het klopt dat het tot op zekere hoogte normaal is dat de VRT beter scoort voor informatieprogramma’s dan vtm. Wat het buitenlands nieuws betreft doet de VRT, en ook vtm trouwens, het in een internationale context relatief goed. Dat vtm daar zo hoog scoort, is ongetwijfeld voor een groot deel een gevolg van de zweepfunctie die de VRT uitoefent. Hoeveel buitenlands nieuws er zou moeten zijn, is uiteraard een open discussie. Echte richtcijfers zijn niet voorhanden, maar onderzoek rond bijvoorbeeld duidingprogramma’s wijst uit dat buitenlands nieuws daar nog veel minder aan bod komt. Bij de, relatief, hoge cijfers voor buitenlands nieuws gaat het in hoofdzaak om ‘one shot events’, zoals bijvoorbeeld de revolutie in Tunesië en Egypte. Men scoort daar relatief gezien vrij hoog, maar het aantal onderwerpen is zeer beperkt.

De vraag van de VRT naar een derde kanaal voor kinderprogramma’s is ongetwijfeld ingegeven door strategische overwegingen en concurrentiële redenen. Precies vanwege de ‘public service’-gedachte, zou de openbare omroep echter voor een verschil moeten zorgen. Het is niet zozeer belangrijk een volledig net aan kinderprogramma’s te wijden, dan wel ervoor te zorgen dat goede eigen programma’s worden gemaakt met een educatieve meerwaarde.

Als de openbare omroep ook in de onmiskenbaar veranderende samenleving een vertrouwenwekkend baken moet zijn, dan mag zijn taak niet beperkt worden tot de klassieke

media radio en televisie. De idee van een digitaal forum, waar de burger terecht kan voor informatie, beelden, duiding enzovoort, moet dan ten volle worden gesteund. Het belang van een dergelijk instituut, zelfs in een sterk veranderende communicatieomgeving, mag niet worden onderschat.

Het klopt dat met statistieken en cijfers veel kan worden bewezen. Het is dan ook zaak om niet te veel te vertrouwen op definities van categorieën die door de VRT zelf worden ingevuld en de monitoring aan een extern orgaan toe te vertrouwen. Er is al bij herhaling op gewezen dat de definitie van bijvoorbeeld cultuur veel te breed is.

Wat ten slotte de prioriteiten voor de nieuwe beheersovereenkomst betreft, pleit de spreker voor een versterking van de publieke omroep, met tegelijk een striktere controle en een voortdurende monitoring van de ontwikkelingen, zeker als het gaat om productie en om financiële strategieën. Daarnaast blijven ook de kerntaken van de openbare omroep, zoals informatie en duiding, cultuur en educatie zeer belangrijk.

II. UITEENZETTING VAN DE HEER GEERT BUELENS, HOOGLERAAR UNIVERSITEIT UTRECHT

1. Inleidende uiteenzetting

De heer *Geert Buelens* vermoedt dat hij vooral als mediacriticus werd uitgenodigd. Hij was de afgelopen jaren vaak zeer kritisch over de nieuwsdienst van de VRT en de ervaringen van de afgelopen weken geven weinig aanleiding om minder kritisch te zijn. De kritiek moet echter in een breder kader begrepen worden als blijk van toewijding aan de publieke zaak, in casu de publieke omroep. Het gaat dus niet om ‘bashing’, maar integendeel om aan te geven hoe onvervangbaar de openbare omroep is. Net omdat hij belangrijk is, moeten we er streng voor zijn.

1.1. *Beknopte analyse van de huidige situatie*

Het belangrijkste probleem met de huidige en de vorige beheersovereenkomst, en tot op zekere hoogte ook met de visienota van de minister, is de impliciete en vaak ook expliciete bedrijfslogica en -terminologie die daarin wordt gehanteerd. Concreet gaat het om een fixatie op kijkcijfers – die vooral bij de nieuwsdienst nefaste gevolgen heeft gehad – maar ook om termen als ‘stakeholder’ en ‘businessmodel’. In haar visienota schrijft de minister dat “kijkerfetisjisme geen prioriteit is voor een openbare omroep”. Dat lijkt veel te zwak uitgedrukt, kijkcijferfetisjisme zou uit den boze moeten zijn. De kern van elke discussie over een openbare omroep is dat zo’n omroep immers geen bedrijf is als een ander. Natuurlijk moet van zo’n omroep verwacht worden dat een groot publiek bereikt wordt en moet worden vermeden dat het bereik zo beperkt is dat er een getto dreigt te ontstaan.

1.2. *De context waarbinnen de omroep nu en in de nabije toekomst moet werken*

– Verdere commercialisering van nagenoeg alles

Op verschillende vlakken neemt de dualisering van de samenleving toe tussen de ‘haves’ en de ‘have-nots’: elite- versus massascholen, topzorg voor wie het kan betalen versus een basispakket voor de rest enzovoort. Op mediavlak lijkt zoiets op het eerste gezicht niet te gebeuren. Een nieuwe generatie heeft immers de indruk dat alles gratis is: ze downloaden al jaren muziek en films en sinds de doorbraak van de e-reader downloaden ze nu ook in snel toenemende mate boeken. Nieuws is al helemaal gratis: gratis kranten, gratis nieuws-sites enzovoort. Iedereen weet dat dit niet kan blijven duren. Niemand kan in de toekomst kijken, maar een zeer waarschijnlijk scenario is het volgende: grote nieuwssites leveren schijnbaar gratis nieuws, volgens het AOL-principe, dat zegt dat stukken enkel worden geschreven indien uit een analyse van Google Trends blijkt dat het onderwerp veel hits en dus advertentie-inkomsten kan opleveren. In zo’n universum zal Lady Gaga altijd meer

aandacht krijgen dan de toekomst van de bejaardenzorg in de EU. Aan de andere kant zullen er in toenemende mate betalende elite-nieuwsdiensten ontwikkeld worden – Murdoch voert dat nu systematisch in zijn kwaliteitsmedia in, de rest zal volgen. In een land als de VS zal dit tot een nog grotere kloof leiden. Landen met een sterke openbare omroep kunnen een prachtig alternatief bieden, met gratis toegankelijke kwaliteitsberichterijking voor iedereen. Dat is in een democratie sowieso van belang, maar dat belang neemt in deze context alleen maar toe.

- Het vervangen van de termen ‘zender’ en ‘afstemmen’ door ‘provider’ en ‘surfen’

Trendwatchers en hypegevoelige wetenschappers en politici voorspellen al een tijdje het einde van het traditionele tv-kijken. Kinderen kijken online wanneer ze er zin in hebben. Die trend bestaat en zal alleen maar toenemen in een wereld waarin het gros van de burgers continu online is. Maar dat betekent echter niet dat het traditionele tv-kijken daarmee nu ook op korte termijn afgelopen zou zijn. Cijfers tonen aan dat een gigantische meerderheid van de Vlamingen nog heel klassiek televisie kijkt. En dat gaat nog lang zo blijven. In de wereld van de literatuur wordt ook al enkele decennia het einde van het boek aangekondigd, maar de productie en consumptie van boeken neemt alleen maar toe. De vernieuwing zet zich vooral door bij jongeren, maar die zijn in dit land in de minderheid. De Vlaming wordt steeds ouder en dat impliceert dat de generaties die traditioneel tv-kijken dat nog wel enkele decennia zullen blijven doen. Een discussie over het afschaffen van de traditionele zenders die lineair tv aanbieden moet dus, bij wijze van spreken, pas worden gevoerd wanneer gepraat wordt over de beheersovereenkomst 2030-2035.

Intussen moet er natuurlijk wel een veel groter online-aanbod komen voor de jonge generaties. Het is een belangrijke opdracht van de openbare omroep om die jongere generaties naar de omroep te lokken en daar zullen andere middelen voor nodig zijn dan het louter aanbieden van op hun doelgroep gerichte programma's. Zoals de auteur Alessandro Barrico in 'De Barbaren' aangeeft, is 'surfen' veel meer dan het werkwoord waarmee we beschrijven hoe we ons op internet gedragen, het is de perfecte metafoor voor die nieuwe cultuurbeleving. Het gaat dus niet zozeer om een onlinevariant van zappen, maar om het met voor ouderen onbegrijpelijke snelheid van de ene kennis- of entertainmentbron naar de andere glijden. Van belang is het bezig blijven, energie dan wel kennis of plezier opdoen, en dan weer snel doorgaan naar het volgende. Wie media of cultuur aanbiedt in zo'n context moet dus voor verschillende prikkels zorgen, op een manier die de openbare omroep nu eigenlijk al goed lijkt te beheersen: multimediaal bezig zijn en een onlineaanbod met informatie, amusement, beeld en klank verzamelen.

- Zoeken naar een evenwicht tussen lokaal en globaal

Het overweldigende succes van de Vlaamse zenders, film en muziek is een van de bijzondere triomfen van het cultuurbeleid zoals zich dat de afgelopen twintig jaar in Vlaanderen heeft ontwikkeld. Daarvoor verdient de Vlaamse overheid meer krediet en respect dan ze gemiddeld krijgt. Dat veel van die voorstellingen en programma's ook internationaal carrière maken, geeft aan dat van de door sommige critici verkondigde en gevreesde 'provincialisering' van de Vlaamse cultuur bepaald geen sprake is. Dat valt ook de Nederlanders op, bijvoorbeeld als het over film gaat. Terwijl de Nederlandse film vaak ofwel plat commercieel ofwel zo arthouse is dat de films al na een paar weken uit de zalen verdwijnen, heeft de film hier een uitzonderlijke middenweg weten te vinden waarbij kwaliteit en kwantiteit elkaar steeds makkelijker vinden. Hetzelfde geldt voor de televisie: dat bijvoorbeeld 'De Ronde' gemaakt kan worden én bijna twee miljoen kijkers haalt, is een half mirakel. Het bewijst het talent en de volwassenheid van de audiovisuele sector in dit land, maar ook de enorme interesse die makers, publiek en overheid delen voor producten van eigen bodem. Dat is lang niet altijd zo geweest.

De huidige grote interesse voor Vlaamse producten is een triomf voor het cultureel autonome Vlaanderen. Die enorme aandacht van het publiek hangt ongetwijfeld ook samen met de globalisering: het lokale krijgt extra aandacht wanneer de wereld steeds groter, dynamischer en in een aantal opzichten ook bedreigender overkomt. In zo'n context heeft de Vlaamse openbare omroep de opdracht een anker te zijn: geen anker dat in de dokken moet worden neergelaten, waarna we een decennium in de schijnbaar veilige haven kunnen blijven liggen, maar een anker dat overal ter wereld kan worden neergelaten. In dit verband sluit de spreker zich aan bij de analyse van Katleen De Ridder in haar boek 'De witte media'. Hij wil extra beklemtonen dat deze bijzondere verantwoordelijkheid ook implicaties moet hebben op het vlak van de nieuwsgaring. Daar is het evenwicht tussen het lokale en globale immers zoek; berichtgeving over de EU en de rest van de wereld is te vaak ondergeschikt aan koeien die in lokale grachten zijn gesukkeld.

1.3. *Suggesties voor de nieuwe beheersovereenkomst*

In de volgende beheersovereenkomst moeten vooreerst uitgesproken kwaliteitsparameters voor de nieuwsdienst worden opgenomen. Daarbij kan onder meer gedacht worden aan quota voor buitenlandnieuws. Uit een studie van het Vlaamse Vredescentrum blijkt dat de Vlaamse publieke omroep minder dan een derde tijd besteedt aan buitenlands nieuws, dat is substantieel minder dan het NOS-journaal (40 procent).

Kwalitatief hoogstaand nieuws betekent ook dat de geloofwaardigheid van de nieuwsdienst een centrale waarde is. Beheersovereenkomsten schetsen kaders en kunnen uiteraard niet voorkomen dat er incidenten en uitschuivers zijn. De in deze commissie veelbesproken incidenten van de afgelopen maanden zijn echter geen 'accidents de parcours', maar uitingen van een mentaliteitsprobleem dat, zo moet worden gevreesd, de politiek zelf in de hand heeft gewerkt door kwantitatieve normen op te leggen voor het publieksbereik. Terecht wordt hier vaak kritiek uitgeoefend op het functioneren van de VRT-nieuwsdienst, maar het is de politieke wereld die hier aan de basis van ligt en mea culpa moet slaan.

Kwalitatief hoogstaand nieuws betekent voorts ook dat de omroep niet langer zijn nieuwsuitzendingen mag misbruiken als uitstalraam voor de eigen programma's. Dat is niet ernstig en al helemaal in een klimaat waarin spraakmakende programma's van de commerciële zenders niet in het VRT-journaal worden besproken. Ook dat is in Nederland anders; de NOS bericht ook over wie talentenjachten op de commerciële concurrenten wint. Als de VRT wil berichten over wat 'de mensen' bezighoudt, moet dat ook gebeuren als het die mensen bezighoudt bij een commerciële concurrent.

In de nieuwe beheersovereenkomst zou ook het onmiddellijke uitbouwen moeten staan van een Vlaamse variant van wat in Nederland uitzendinggemist.nl heet, met daarin gratis, digitale toegang tot alle eigen producties van de omroep. Met veel vertraging heeft de openbare omroep dat voor nieuwsuitzendingen ontwikkeld, maar het zou dus ook moeten voor 'Man Bijt Hond', 'Thuis', jeugdprogramma's, 'Cobra', 'Goudvis' en dergelijke. Dit impliceert dus het afschaffen van de rode knop, Net gemist en andere betaaldiensten. Openbare programma's zijn openbaar en moeten dus gratis zijn, altijd. Extra betalen om ze op een ander moment te zien is volstrekt uit de tijd in het licht van het veranderende mediagebruik.

Uitgesproken commerciële activiteiten van de openbare omroep, zoals MNM, zouden nog enkel mogen indien ze aantoonbaar winstgevend zijn. Die winst kan dan geïnvesteerd worden in een zender als Klara, zoals uitgeverijen al decennia poëzie subsidiëren met het geld van thrillers of kookboeken.

Wat cultuur betreft, zijn vandaag al onderdelen van het rijke VRT-archief te vinden via Cobra. Dat zou veel systematischer moeten kunnen en bij voorkeur via één zoekmachine:

dus niet cultuur via Cobra, nieuws via dereadactie.be en de rest via een Vlaamse variant van Uitzending Gemist. Die archieffunctie voor cultuur moet ook ruimer worden gezien dan alleen maar digitaal aanbieden wat wordt gemaakt. De openbare omroep moet expliciet gezien worden als het audiovisuele geheugen van wat er op cultureel vlak gebeurt in Vlaanderen. Tot de jaren tachtig is de omroep dat op een vanzelfsprekende manier geweest: niet toevallig duiken Vlaamse archiefbeelden overal ter wereld op in documentaires. Sinds de jaren negentig is die taak echter in hoge mate verwaarloosd. Er zijn momenten van opflakking, maar die worden in te hoge mate bepaald door het BV-beleid dat ook commerciële media hanteren: om in een programma te gast te zijn moet je ook behoren tot de categorie bekende koppen die in De Standaard Magazine, Humo of Zeno in De Morgen kunnen staan. Dat commerciële media die norm hanteren, kan worden betreurd, maar veel kan er niet aan verholpen worden. Van de openbare omroep mag een grotere openheid worden verwacht, een bredere kijk, het opnemen van de eigen verantwoordelijkheid om de rijkheid en diversiteit van het culturele leven te tonen, vast te leggen en te verspreiden. Hit-cd's zoals Studio Brussel en MNM produceren zijn op zich niet verkeerd, maar de vrije markt kan dat ook perfect doen. Van een openbare omroep verwacht je dat hij projecten ondersteunt en aanbiedt die het zonder die commerciële megafoon moeten stellen. Dat deed de omroep in de jaren zeventig, tachtig en zelfs negentig veel beter.

Cruciaal lijkt tot slot dat de overheid heel duidelijk met de omroep afsprekt dat er geen sprake is van een krimpscenario. Het is een illusie om te denken dat de commerciële zenders de taken zullen kunnen en willen vervullen die de openbare omroep door geldgebrek moet afstoten. De vrije markt kan prachtige dingen produceren. De grootste kunstwerken van de 21ste eeuw zijn door de Amerikaanse tv geproduceerd: series als 'Six Feet Under' en 'The Wire' en 'The Sopranos' bijvoorbeeld konden ontstaan dankzij de visie, de durf, maar toch vooral ook het enorme marktbereik van de Amerikaanse betaalzender HBO. Kleine culturen als de Vlaamse kunnen dat echter niet zonder de overheid. Hier wacht het Vlaams Parlement dan ook een prachtige taak waarin het weliswaar strenge, maar vooral ook vertrouwenwekkende kaders kan creëren.

3. Vragen van de leden en antwoorden van de heer Geert Buelens

De heer *Veli Yüksel* vraagt wat het probleem is met het gratis ter beschikking zijn van nieuws. Hoe ziet de spreker de evolutie op dat vlak? Terecht werd aangevoerd dat de VRT een anker zou moeten zijn voor de Vlamingen. Of de fouten die recent zijn gebeurd bij de VRT-nieuwsdienst voor een deel ook de verantwoordelijkheid van de politici zijn, via het opleggen van doelstellingen inzake kijkcijfers, is echter nog de vraag. De meest recente misstappen hebben vooral te maken met de wijze waarop de nieuwsdienst wordt geleid en weinig of niets met een streven naar hoge kijkcijfers. Bij de commerciële omroep werden vergelijkbare fouten immers niet begaan in dezelfde periode, omdat de structuur daar anders is en een en ander er duidelijk afgeleid is. Ook in een krimpscenario zouden geen toegevingen mogen worden gedaan aan deontologie en journalistieke spelregels.

De heer *Carl Decaluwe* kan de analyse van de heer Buelens onderschrijven. Hij is het ook eens met de stelling dat een evenwicht tussen het lokale en het globale moet worden nagestreefd, maar wijst erop dat dit wel los staat van de inhoud en de kwaliteit van de programma's. Als straks giganten als Google of Apple ook gaan investeren in lokale content, welke gevolgen gaat dat dan hebben, inzonderheid voor de openbare omroep?

Wat de nieuwsdienst betreft, is het zo dat het opleggen van kijkcijfers er ongetwijfeld ook voor gezorgd heeft dat er in het nieuws ook aandacht is voor entertainment en dergelijke. Het richtcijfer wordt echter vaak ruim overschreden en bovendien worden vergelijkbare fouten ook bij de zogenoemde kwaliteitskranten gemaakt. Het gaat dus allicht om een combinatie van factoren.

Niemand pleit hier voor een krimpscenario voor de VRT, maar er zullen wel keuzes moeten worden gemaakt. Welke keuzes zullen er nog meer moeten worden gemaakt dan wat nu al is gebeurd, het afvoeren van ‘Peter live’ bijvoorbeeld?

De heer *Jurgen Verstrepen* merkt op dat het bij het nieuws vooral om invloed gaat. ‘Elitenieuws’ waarvoor moet worden betaald zal wellicht maar weinig invloed hebben, doordat de grote massa niet wordt bereikt. Grote groepen zullen het zich wellicht kunnen permitteren om zo’n nichezender op te zetten naast hun massakanalen, maar kleinere groepen die nieuws willen brengen, zullen dat nooit op een vergelijkbare manier kunnen aanpakken. Bestaat dan niet het risico dat dit allemaal in handen zal komen van de grote mediagroepen?

Dat de oudere generatie tv zal blijven kijken, is inderdaad aannemelijk. Die generatie neemt echter in omvang af en is voor de reclamemarkt minder aantrekkelijk. Tegelijk is er een toenemende jongere generatie. Bestaat in die context niet het gevaar dat het (analoge en gratis) aanbod voor de oudere generatie almaar beperkter zal zijn, terwijl met het uitgebreide (digitale en betalende) aanbod op de jongere generatie wordt gemikt? Hoe ziet de spreker die evolutie in onze vergrijzende samenleving?

De heer *Wim Wienen* is het met de spreker eens dat de manier van televisiekijken de eerstvolgende jaren niet veel zal veranderen. Onder meer via een onlineaanbod, ook van nieuws, probeert de openbare omroep ook jongeren aan te spreken. Dat nieuwsaanbod is gratis en dat lijkt ook normaal, want het gaat om een kerntaak van de openbare omroep. Tegelijk kan dat echter ook zeer verstorend werken voor commerciële spelers die online nieuws willen brengen. Men zal immers niet geneigd zijn om daar te gaan betalen voor wat men bij de VRT gratis kan krijgen. Is dat geen reëel probleem, zeker voor kleinere spelers in de informatiesector?

Door de spreker werd gepleit voor gratis digitale toegang tot het programma-aanbod van de VRT. Ook dat lijkt op het eerste gezicht een correcte redenering, want die programma’s zijn grotendeels met belastinggeld gefinancierd. Gaat dit gratis aanbod echter niet marktverstorend werken als voor programma’s van commerciële omroepen digitaal wel moet worden betaald?

Of het opleggen van quota’s voor buitenlandnieuws een goede zaak zou zijn, is nog de vraag. Aan nieuwsdiensten mag immers niet worden opgelegd wat ze al dan niet moeten brengen. Dat neemt echter niet weg dat het juk van de kijkcijfers moet worden afgelegd bij de VRT-nieuwsdienst: een redactie mag zich niet laten leiden door de kijkcijfers. Als de druk van de kijkcijfers wegvalt, gaat er dan geen soort van zelfregulering komen bij de nieuwsdienst, die misschien vanzelf meer buitenlands nieuws zal brengen?

Het is zeker een interessante piste om de opbrengst van commerciële initiatieven aan te wenden voor bijvoorbeeld Klara, maar het is toch ook de vraag of dit de commercialisering niet nog zal aanwakkeren en marktverstorend zal werken.

De heer *Bart Tommelein* gaat ervan uit dat het pleidooi voor het gratis ter beschikking stellen van de programma’s van de openbare omroep alleen betrekking heeft op de verspreiding via de kanalen van de openbare omroep. Er wordt toch niet bedoeld dat de VRT haar programma’s gratis ter beschikking moet stellen van andere media?

Kijkcijfers moeten inderdaad worden gerelativeerd, maar er moet toch ook rekening mee worden gehouden dat dit een gemakkelijk kwantificeerbare norm is om na te gaan of de openbare omroep, waaraan veel openbare middelen worden besteed, effectief een voldoende groot bereik heeft. Een dure openbare omroep met weinig kijkers of luisteraars heeft immers ook geen zin. Bovendien moet van een openbare omroep, onder meer inzake buitenlandse berichtgeving, een stimulans uitgaan naar andere media om ook dergelijk

kwalitatief hoogstaand nieuws te brengen. Zo'n stimulans kan er maar zijn als voldoende bereik wordt gehaald.

Ook de heer *Bart Caron* heeft veel waardering voor het betoog van de heer Buelens. Hij vraagt of de spreker zo ver zou gaan dat hij kijk- of bereikcijfers uit de beheersovereenkomst van de VRT zou schrappen of drastisch verminderen.

Het is een eerbare stelling dat wat met openbare middelen is gefinancierd, gratis zou moeten blijven, maar de rode knop was ook bedoeld om de dimensie van diepgang te versterken: via de rode knop kan de kijker desgewenst nog achtergrondinformatie krijgen over bijvoorbeeld een componist. Vindt de heer Buelens dat dit ook moet verdwijnen?

Als de openbare omroep projecten moet ondersteunen die de commerciële zenders niet kunnen ondersteunen, gaat dat dan zo ver dat bijvoorbeeld MNM moet worden geschrapt en dat het profiel van Eén moet worden aangepast?

Moet de openbare omroep maatschappelijke doelen steunen inzake sportbeleving, genre 'bewegen is gezond'? Moet de VRT ook aandacht hebben voor kleinere sporten, en heeft zij ook een rol inzake de massa-evenementen op sportgebied?

De heer *Philippe De Coene* wijst erop dat er rekening mee moet worden gehouden dat veel openbare middelen worden besteed aan de VRT. Voorts noemde de spreker het een illusie dat de commerciële zenders taken zouden overnemen van de openbare omroep. Is het dan zo ongezond om de ambitie te hebben om de specifieke content van de openbare omroep zoveel mogelijk te verspreiden? Mogelijk is de huidige werkwijze met performantiemaatstaven niet de meest geschikte, maar het is toch niet verkeerd een soort van maximale 'return on investment' na te streven? Als een openbare omroep maar een laag bereik meer heeft, kan de aandeelhouder met recht en reden vragen stellen over de financiële middelen die daar tegenover staan.

De heer *Geert Buelens* is het ermee eens dat het bereik zeer relevant is: wanneer een overheid zoveel investeert, mag worden verwacht dat een substantieel deel van de bevolking wordt bereikt. Zeker van de omroep in zijn geheel mag een bepaald bereik worden verwacht. Hij had het echter specifiek over de opgelegde cijfers voor de nieuwsprogramma's. In de jaren 90 heeft de VRT een strategie ontwikkeld van inbedding van programma's: zo wordt het journaal voorafgegaan door 'Blokken' en gevolgd door 'Man bijt hond' en 'Thuis'. Die strategie is slim en werkt, maar het is zeer de vraag of het journaal daarom anders moet worden gemaakt. Er werd terecht op gewezen dat de managementcultuur een rol speelt, maar die cultuur is alleen maar kunnen ontstaan in een milieu waarin kwantitatieve elementen belangrijker werden dan kwalitatieve. De openbare omroep heeft nochtans de unieke mogelijkheid een logica te hanteren die anders is dan die van de commerciële media, ook de kwaliteitskranten.

Dat alleen de grote media invloedrijk zijn, klopt niet: de kleine *The New York Times* bijvoorbeeld wordt als de belangrijkste krant ter wereld beschouwd. Daarmee is niet gezegd dat de VRT een klein medium moet zijn, integendeel: de VRT moet voldoende groot zijn, de lat hoog leggen en een voorbeeldfunctie uitoefenen voor andere omroepen. De VRT bewijst dagelijks dat een groot publiek kan worden bereikt met kwaliteit, waarom zou dat dan met nieuwsgaring niet kunnen? Momenteel is nieuwsgaring de anomalie. Als de kwantitatieve doelstellingen er worden weggehaald, kan een andere cultuur groeien bij de nieuwsdienst, al zal dat maar geleidelijk aan gebeuren. Er is immers intussen een mentaliteit gegroeid waarbij het geen verschil uitmaakt of men voor een krant of voor de openbare omroep werkt. Bij de openbare omroep moet er nochtans een ander klimaat heersen, waarbij ook ander nieuws kan worden gebracht.

De rode knop zou in toenemende mate overbodig moeten worden, omdat in een snel tempo onlineaanbod beschikbaar zal zijn via het televisiescherm, ook voor de traditionele kijkers. Het principe moet zijn dat geen geld mag worden gevraagd voor zaken waarvoor al is betaald door de overheid.

Wat de mogelijke marktverstoring betreft, wijst de spreker erop dat hij onvoldoende vertrouwd is met het cijfermateriaal dienaangaande. Bovendien gaat hij ervan uit dat het parlement zich met de publieke zaak moet bezighouden en dat de vrije markt wel voor zichzelf zorgt.

Zoals op andere terreinen, zou de VRT ook op het gebied van de sport opnieuw het midden moeten zien te vinden. Destijds was men via 'Sportweekend' vrij goed geïnformeerd over wat op sportgebied gebeurde in het land. Door een fixatie op kijkcijfers is er een scheeftrekking gebeurd. Voetbal en wielrennen stellen de VRT in staat een groot bereik te halen. Er is geen behoefte aan radicale verandering, wel aan bijsturing in het licht van de beschikbare middelen. Echte keuzes kunnen hier door de spreker niet worden aangegeven, want dat moet gebeuren op basis van kostprijzen die hem niet bekend zijn.

De heer *Carl Decaluwe* beaamt dat maar met kennis van zaken keuzes kunnen worden gemaakt als er transparantie is over de financiële kant van de zaak. Die cijfers worden echter vaak geheim gehouden.

In 1995 haalde de VRT nog een bereik van amper 18 percent, vandaag is dat zowat 43 percent. Als dat bereik met pakweg acht percent vermindert, wat is dan het probleem? Dan komt het marktleiderschap niet in het gedrang, maar wordt via de gemaakte keuzes misschien wel de leefbaarheid van de openbare omroep gegarandeerd.

De heer *Geert Buelens* antwoordt nog op de vraag over de oudere mediagebruikers. In de visienota van de minister wordt terecht geponeerd dat de ouderen extra aandacht moeten krijgen. Dat is inderdaad belangrijk, want in tegenstelling tot de jongeren gaan oudere mediagebruikers niet zomaar hun weg vinden. De programmering bij de radio- en televisiezenders is nu vaak sterk gericht op de jongeren en de middenleeftijd, en minder op de ouderen, die nochtans grote consumenten zijn van de media en inzonderheid van de televisie. Op de stelling van de heer *Philippe De Coene* dat The New York Times alleen in de internationale context een grote impact heeft en niet voor de Amerikaanse publieke opinie, repliceert de heer *Gert Buelens* dat de impact op de Amerikaanse publieke opinie gering is op het niveau van kwantiteit, maar zeer hoog op kwalitatief niveau. Hij heeft met dit voorbeeld alleen willen aantonen dat ook een kleine speler, zoals Klara bijvoorbeeld, impact kan hebben. Er mag echter geen misverstand over bestaan dat de openbare omroep zich wel degelijk moet richten op de brede buik van de samenleving.

III. UITEENZETTING VAN MEVROUW KATLEEN DE RIDDER

1. Inleidende uiteenzetting

Mevrouw *Katleen De Ridder*, beleidsmedewerker bij het Minderhedenforum, zegt dat het Minderhedenforum sinds tien jaar de belangenbehartiger en woordvoerder is van de etnisch-culturele minderheden in Vlaanderen en Brussel. In haar betoog zal zij het hebben over het diversiteitsbeleid bij de VRT, dat grondig moet worden bijgestuurd.

Diversiteit in de media is belangrijk. Niet iedereen vindt weliswaar dat een beleid moet worden gevoerd rond diversiteit, sommigen gaan ervan uit dat dit wel organisch zal groeien. Het verleden heeft echter het tegendeel uitgewezen: diversiteit in de media komt er niet vanzelf, maar zal een duwtje in de rug nodig hebben. Media moeten met andere woorden een diversiteitsbeleid voeren. De Vlaamse minister bevoegd voor de media, mevrouw Ingrid Lieten, is ook die mening toegedaan. In haar beleidsnota ziet ze een rol voor

media als voortrekkers in diversiteit. In haar visietekst naar aanleiding van de op til zijnde beheersovereenkomst, stelt ze bovendien dat de VRT in het bijzonder een voorbeeldrol moet opnemen. Om dat waar te maken, is er nog heel wat werk aan de winkel.

1.1. *Het diversiteitsbeleid bij de VRT in de loop der jaren*

De openbare omroep vertrekt nochtans niet van nul, maar kan bogen op heel wat ervaring inzake diversiteitsbeleid. Al in de jaren 80 voerde de omroep een beleid voor meer vrouwen voor en achter de schermen. Met de inhaalbeweging die toen is ingezet, werd zeker vooruitgang geboekt. Toch zijn de genderverhoudingen in het personeelsbestand op de hogere echelons, net als de beeldvorming op het scherm, nog steeds een pijnpunt.

Later, in de jaren 90, groeide ook het besef dat eenzelfde inhaalbeweging nodig was voor etnische minderheden. Dit vertaalde zich toen niet in daden omdat de VRT vooral de concurrentiestrijd met vtm bovenaan de agenda plaatste. Diversiteit raakte daardoor in de vergetelheid. Tot in 2003, toen toenmalig gedelegeerd bestuurder Tony Mary een charter Diversiteit lanceerde. Daarin stond zwart op wit dat de VRT een afspiegeling moest worden van de samenleving. Om dat te realiseren, richtte hij een cel Diversiteit op. Journalisten met schermbekendheid, Nadia Dala en Flip Feyten waren de pioniers die de cel vorm mochten geven en daar twee jaar zijn gebleven.

Bijna acht jaar na die aftrap, heeft het diversiteitsbeleid echter geen harde resultaten afgeworpen. In haar boek 'De Witte Media' somt de spreekster de schaarse verworvenheden op, althans deze die louter betrekking hebben op etnisch-culturele diversiteit. Die beperking is ingegeven door haar specifieke expertise en door de keuze van Tony Mary om prioritair in te zetten op etnisch-culturele minderheden. De afgelopen zeven jaar focuste de discussie over diversiteit bij de VRT dan ook vooral op etnisch-culturele diversiteit.

Het meest duurzame resultaat van dit beleid zijn de jobstages. Sinds 2004 kunnen ieder jaar zes mediatalenten uit etnisch-culturele minderheden en mensen met een handicap tegen betaling aan de slag als redacteur, researcher of programmamedewerker. De onderliggende filosofie is dat door op die manier de job te leren, eventueel een carrière bij de VRT kan worden uitgebouwd. Tussen 2004 en 2008 rondde 26 mensen zo'n stage af. Vier daarvan werken nog steeds bij de VRT met een duurzaam contract, wat neerkomt op een slaagpercentage van vijftien percent. Dat is niet slecht, rekening houdend met de hoge uitval bij mediaprofessionals in het eerste jaar, maar denderend is het ook niet bepaald.

In 2006 werden op initiatief van de VRT ook twintig allochtone acteurs klaargestoomd. Met succes, want elf daarvan staan vandaag nog steeds op de planken. Dat is echter niet noodzakelijk dankzij de VRT, want die heeft het project namelijk al na enkele maanden losgelaten. Het succes van het project is dan ook te danken aan de inzet van Sering, een sociaal-artistisch theater in Antwerpen. Dit voorbeeld typeert de wijze waarop de VRT diversiteit aanpakte: niet door een beleid te voeren, maar door een aaneenschakeling van losse flodders.

Deze twee kleine successen achter de schermen steken schril af tegen het gebrek aan enige vooruitgang op het scherm. In theorie koos de VRT nochtans voor een inclusieve aanpak. Dat betekent dat de omroep meer minderheden op het scherm wou krijgen door in programma's meer aandacht te hebben voor diversiteit. Uit de schermrealiteit blijkt echter dat dit niet gelukt is. Ook de driejaarlijkse Monitor van de VRT, een onderzoek van de VRT-studiedienst naar onder meer zichtbare aanwezigheid van etnisch-culturele diversiteit op het scherm, bevestigt dat die zichtbare aanwezigheid op alle Vlaamse televisienetten belabberd blijft. Zo belabberd dat de VRT over de recentste Monitor, in 2010, zelfs niet extern communiceerde.

Nochtans was er ook goed nieuws, want enkele zichtbare inspanningen breken gelukkig de trend. Stuk voor stuk gaat het om uitzonderlijke programma's met diverse verhalen.

Rwina en 0032, beide te zien op Eén, haalden bijvoorbeeld behoorlijke kijkcijfers. Maar deze programma's waren niet het resultaat van een strategie of een programmabeleid. Het waren veeleer toevalstreffers, die buiten de VRT gerealiseerd werden.

In het besef dat hoofdstuk 2 van de huidige beheersovereenkomst, het hoofdstuk waarin de inhoudelijke opdracht van de VRT beschreven wordt en waarin keuzes worden gemaakt over programma's en programmatie, met geen woord over diversiteit rept, kan het ook moeilijk anders. De VRT probeert formeel wel een diversiteitsbeleid te voeren, maar de resultaten hiervan moeten geen weerslag hebben in de programma's. Dat is op zijn zachtst gezegd een vreemde paradox voor een mediabedrijf, dat bovendien om de haverklap uitpakt met het belang dat aan diversiteit wordt gehecht.

Voor een beleid van meer kleur op het scherm kunnen streefcijfers een goede zaak zijn, maar ze moeten ingebed zijn in een strategie en een visie. Met cijfers alleen zal het niet lukken, integendeel zelfs: met een te cijfermatige benadering riskeert men opnieuw de denkfout te maken dat kleur inwisselbaar is. Het is niet omdat men allochtone roots heeft dat men zich bijvoorbeeld met Romelu Lukaku kan identificeren.

Eigenlijk was het volledige diversiteitsbeleid de afgelopen jaren in dit bedje ziek: er was gewoon geen duurzaam en volgehouden beleid. Van een aaneenschakeling van losstaande projecten mogen geen duurzame resultaten verwacht worden.

De cel Diversiteit is niet verantwoordelijk voor dit falen. De afgelopen zeven jaar, werd ze weliswaar vaak vereenzelvigd met het diversiteitsbeleid, maar dat is een denkfout. Er was immers amper een coherent diversiteitsbeleid. Dat maakt het voor zo'n operationele cel erg moeilijk om het verschil te maken. Voorts zat de cel als onderdeel van de sociale dienst erg laag in het organogram. Bovendien werkte ze vraaggestuurd, wat door Tony Mary zelf was beslist. Die vraaggestuurde aanpak kwam er echter op neer dat de cel volledig afhankelijk was van de goodwill van VRT-medewerkers. Toen Mary er was, was deze tekortkoming nog niet zo duidelijk. Hijzelf belichaamde het diversiteitsbeleid en zette het thema op de agenda in de hoogste echelons van de VRT, de raad van bestuur en het directiecollege. Na zijn vertrek in 2006, viel ook die directe lijn met de top van de VRT echter weg, om nooit meer hersteld te worden.

1.2. *Suggesties voor de nieuwe beheersovereenkomst*

De geleerde lessen zijn duidelijk. Als de VRT een consistent en volgehouden diversiteitsbeleid wil dat duurzame resultaten oplevert, dan moet het diversiteitsbeleid worden bijgestuurd. Dat is niet alleen een bekommernis van het Minderhedenforum, maar ook van andere organisaties. Samen met de organisaties GRIP, het Vlaams Patiëntenplatform, het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, het Vrouwen Overleg Komitee, Ella (Kenniscentrum Gender en Etniciteit), en çavaria (dat de belangen van holebi's en transgenders behartigt) werkte het Minderhedenforum een nota uit met concrete voorstellen voor diversiteit in de nieuwe beheersovereenkomst van de VRT.

Voor een consistent en volgehouden diversiteitsbeleid bij de VRT dat duurzame resultaten oplevert, is er een *conditio sine qua non*: de vraaggestuurde aanpak moet worden vervangen door een top-down aanpak. Het directiecollege, het management en de CEO zelf moeten het diversiteitsbeleid uittekenen en toekijken op de uitvoering ervan. Voor inspiratie kan de VRT bij de BBC terecht. Daar schrijft elke manager voor zijn eigen afdeling een plan uit en hij/zij moet dat zelf uitvoeren en wordt nadien geëvalueerd op de behaalde resultaten. Parallel hiermee moet de inplanting van de cel Diversiteit worden herbekeken. In de huidige implementatie heeft die cel immers geen grip op het grotere plaatje.

Verder bevat de nota nog tal van ideeën en suggesties die een diversiteitsbeleid van een omroep minstens moet bevatten om succesvol te zijn. Zo is het een steeds terugkerende

vraag dat komaf moet worden gemaakt met de koehandel tussen kansengroepen. Het diversiteitsbeleid van de VRT bezondigde zich daar al eens aan: dan waren er streefcijfers voor vrouwen, dan over mensen met een handicap, vervolgens kregen de etnisch-culturele minderheden voorrang enzovoort. Voor de organisaties die de nota ondertekenden moesten alle kansengroepen proportioneel opgenomen worden in het diversiteitsbeleid. Inclusiviteit is daarbij het sleutelwoord, het mag ook geen brij worden waarin kansengroepen verzuipen. Ze moeten aan bod komen, met respect voor hun eigenheid en hun noden, zonder overdreven labeling. Dit vereist een evenwichtsoefening tussen een inclusieve aanpak en een doelgroepenbeleid. Wie dat alvast ook begrepen heeft, is Vlaams minister Lieten. Een inclusieve aanpak, zo schrijft ze in haar conceptnota, vereist net meer en een beter doelgroepenbeleid.

Naast een inclusief doelgroepenbeleid, zijn de programma's van de openbare omroep natuurlijk een gedeelde bekommernis. Zo-even werd er al op gewezen dat streefcijfers het risico van een louter kwantitatieve benadering inhouden. Een dergelijke tunnelvisie moet worden vermeden, er is behoefte aan een duidelijke visie op diversiteit in de programma's en in de programmatie. Dat betekent dat soms exclusieve aandacht moet gaan naar bepaalde doelgroepen, met hun eigenheden en karakteristieken. Een dergelijke visie moet ook worden geëxpliciteerd in het hoofdstuk over programma's en programmatie in de nieuwe beheersovereenkomst.

De spreekster beklemtoont voorts dat geen eigen programma's worden gevraagd, wel programma's met oog voor enerzijds zichtbaarheid en anderzijds beeldvorming. Stereotypering is vaak nog een valkuil, zelfs als bepaalde groepen wel voldoende aan bod komen. Vrouwen bijvoorbeeld, krijgen overwegend minder spreektijd en worden nog steeds stereotiep in beeld gebracht. Andere groepen komen te weinig aan bod en zijn bovendien permanent object van negatieve beeldvorming, etnisch-culturele minderheden bijvoorbeeld. Hun eenzijdige representatie verstoort zelfs de maatschappelijke dialoog, stelt minister Lieten in haar conceptnota. Het is aan de VRT om daar een antwoord op te formuleren. Ook wat het thema handicap en chronische ziekte betreft kan de beeldvorming veel beter en dat is geen vrijblijvende kwestie. Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap stipuleert dat stigmatisering schadelijk is en onderstreept het belang van correcte beeldvorming. Met de ratificatie van dat verdrag verbond ook Vlaanderen zich ertoe om de media hierin voldoende te stimuleren.

De VRT heeft hier trouwens ook zelf bij te winnen. Meer kijkers en meer tevreden kijkers is immers ook een doelstelling in de beheersovereenkomst. Als openbare omroep is de VRT immers geen instelling als een ander. En hoewel ze als buitenbeentje niet valt onder het verplichte emancipatiebeleid van de Vlaamse overheid, strekt het tot aanbeveling dat ook de VRT evenredige arbeidsdeelname realiseert. Daarom zijn slimme en haalbare streefcijfers nodig. Bovendien is ook welzijn op de werkvloer nog steeds niet voor alle kansengroepen gerealiseerd. Holebi's en transgenders vragen bijvoorbeeld om een beleid gericht op welzijn op de werkvloer.

Tot slot is accurate informatie een gedeelde bekommernis. Wanneer het gaat om nieuws en duiding over kansenthema's, schiet de nieuwsredactie van de VRT nog steeds te kort. Eenzijdige informatie, stereotypering enzovoort getuigen van een gebrek aan expertise bij redacties en journalisten. Daarom wordt gepleit voor een opleiding voor alle journalisten over diversiteit en beeldvorming. Voor dergelijke complexe thema's werkt allround journalistiek niet, maar moet expertise worden uitgebouwd op de redacties.

Het Vlaams Parlement kan hier zeker iets aan doen. In alle landen die succes boekten op een of meerdere terreinen inzake diversiteit in de media, zoals Nederland en Groot-Brittannië, blijkt dat de overheid een beleid voert ter zake. Overheden moeten de media voldoende stimuleren tot meer en betere diversiteit. De overheid kan dus wel degelijk het verschil maken.

2. Vragen van de leden

De heer *Bart Tommelein* vraagt of een diversiteitsbeleid niet in eerste instantie van onderuit moet komen. Als het wordt opgelegd, dreigt het eerder een omgekeerd effect te hebben doordat een deel van de bevolking de indruk krijgt dat bepaalde groepen worden uitgesloten. Er moet zeker een weldoordachte onderliggende visie zijn, maar een cijfermatige benadering kan een omgekeerd effect hebben. Is de spreker tegen een cijfermatige benadering, of vindt hij dat het om een combinatie moet gaan?

De heer *Bart Caron* onderschrijft de beleidsaanbevelingen die door het Minderhedenforum en de andere organisaties worden gedaan. Hij is persoonlijk wel wat geschokt door de inertie van de VRT op dit terrein. De openbare omroep geeft de indruk een witte, traditionele Vlaamse zender te zijn, terwijl hij de diversiteit in Vlaanderen aan bod zou moeten laten komen in zijn programma's. Moet er niet extra aandacht gaan naar de programma's die dat representeren? De vraag is hoe daarvoor een strategie moet worden ontwikkeld. Is er daarvoor wel een instrumentarium? Zijn er buitenlandse voorbeelden daarvan?

Ook de heer *Veli Yüksel* kan zich voor het overgrote deel aansluiten bij de vaststellingen van de spreker. Het door de VRT tot dusver gevoerde beleid was naar zijn oordeel louter 'window dressing'.

Pleiten voor meer allochtone journalisten is één zaak, maar waar haal je die mensen? Er kunnen maar allochtonen aan de slag gaan bij de VRT en de andere media in Vlaanderen, als ze daarvoor geschikt zijn en de nodige opleiding hebben genoten. Er moet dus worden geïnvesteerd in onderwijs, want via kunstmatige ingrepen met quota of streefcijfers zal men de problemen niet oplossen. Voorts moet de openbare omroep mensen aantrekken die voor een identificatie met de doelgroep kunnen zorgen. Nu kijken of luisteren grote groepen allochtonen immers niet naar de Vlaamse media.

De informatieverstrekking is ongetwijfeld belangrijk. De 'witte' reflex die nog altijd bij veel journalisten bestaat, moet worden aangepakt: ze moeten inspanningen doen om ook gekleurde mensen aan het woord te laten.

De heer *Philippe De Coene* merkt op dat de spreker stelde dat de visie haar meer interesseert dan de cijfers. Gaan beide echter niet samen? Om een verhaal hard te maken is er toch behoefte aan cijfers?

3 Antwoorden van mevrouw Katleen De Ridder

Mevrouw *Katleen De Ridder* zegt dat de streefcijfers voor schermrepresentatie zoals die recent door de VRT werden aangekondigd, een goede zaak kan zijn omdat daarmee de richting wordt aangegeven. De al langer gehanteerde streefcijfers hebben betrekking op het aandeel van het personeelsbestand en die cijfers zijn een stuk lager, maar zullen niet worden gehaald op het einde van de lopende beheersovereenkomst. Streefcijfers zijn goed om bakens uit te zetten, maar zonder een strategie en visie hebben ze geen zin. Precies op dat vlak knelde het schoentje in de voorbije zeven jaar, terwijl de visie uiteindelijk toch belangrijker is dan een percentage.

Wat de houding van de VRT betreft, lijkt er met de wissel aan de top nu opnieuw een doorbraak te zijn. De nieuwe CEO toont opnieuw goodwill en is blijkbaar bereid opnieuw in te zetten op diversiteit. Het probleem is wel dat men na zeven jaar nog altijd niet goed weet hoe dat moet gebeuren. Er is behoefte aan een visie en een strategie en daarvoor kan desnoods inspiratie worden geput uit de succesvolle aanpak in Nederland en Groot-Brittannië. Het is dan wel zaak om door te bijten, ondanks de eventuele commotie. Ook in Nederland en Groot-Brittannië is er trouwens zo'n fase geweest. Een van de grootste gemiste kansen van de voorbije jaren in Vlaanderen, is ongetwijfeld fictie. De VRT maakt sterke fictie van eigen bodem, maar jammer genoeg leek die fictie wel uit Vlaamse klei

getrokken. Die verhalen mogen zeker worden verteld, maar als het daarbij blijft, wordt een heel deel van de samenleving over het hoofd gezien. De eerste generatie van allochtonen is aan het verdwijnen en men heeft de kans gemist daar op televisiegebied iets mee te doen. Gelukkig lopen er nu bij de VRT enkele projecten, zowel fictie als non-fictie, over de geschiedenis van de eerste generatie.

De mythe dat allochtonen niet kijken naar en niet betrokken zijn bij Vlaamse media, is bijzonder hardnekkig. Het weinige onderzoek dat daar jammer genoeg over bestaat gaat allemaal in dezelfde richting: 'ze' kijken wel degelijk. Televisie is de nummer 1 bij het mediagebruik van etnisch-culturele minderheden, radio is minder populair. Etniciteit blijkt geen factor te zijn die mediagedrag stuurt, laat staan verklaart. Er spelen andere factoren, zoals opleidingsniveau, woonplaats en leeftijd.

Allochtone journalisten zijn wel degelijk te vinden. Bij de VRT dienen zich jaarlijks gemiddeld 100 kandidaten aan, waarvan 80 met etnisch-diverse roots, en telkens blijkt het zeer moeilijk kiezen uit al dat talent. Voor de jobstages wordt gedurende een half jaar in de mensen geïnvesteerd, terwijl er maar vier van de 26 mensen vast werkzaam zijn en maar één daarvan als journalist. Er zijn wel degelijk vijvers waaruit kan worden gevist, het is niet duidelijk waarom dat niet gebeurt. Hoe dan ook, meer kleur op redacties zal er niet voor zorgen dat de journalistieke lijn en de routines veranderen.

Wat tot slot de opmerking van de heer De Coene betreft, is het inderdaad zo dat een flankerende aanpak nodig is. Streefcijfers zijn nodig als baken voor de toekomst, maar moeten worden geschraagd door een strategie, een visie en verhalen.

Philippe DE COENE,
voorzitter

Johan VERSTREKEN,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

AOL	America Online
BBC	British Broadcasting Corporation
BV	Bekende Vlaming
CEO	chief executive officer
EBU	European Broadcasting Union
EU	Europese Unie
GRIP	Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een Handicap
HBO	Home Box Office
NOS	Nederlandse Omroep Stichting
SARC	Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
UA	Universiteit Antwerpen
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VN	Verenigde Naties
VRM	Vlaamse Regulator voor de Media
VRT	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie
VS	Verenigde Staten
vtm	Vlaamse Televisiemaatschappij
VUB	Vrije Universiteit Brussel